

מראי מקומות- בבא בתרא קס"ג

דשפיר חיישינן לזיוף הסופר, ולכן אף בשיטה א' וב' אוירים יש לחוש לזה [כ"נ בכוונתו]. והתוס' רי"ד כ' דר' אבהו ס"ל דב' שיטין שאמרו, דהיינו בלא אוירין מלמעלה ומלמטה, אלא ב' שיטין ואור א' ביניהם, והלכך די לנו בשיטה א' וב' אוירין, שהוא כמו ב' שיטין ואור א'. וכע"ז כ' הריטב"א, "ולר' אבהו, הא דתניא ב' שיטין פסול, לשיטה אחת ושני אוירין קרי תנא ב' שיטין, דלא חשיב תנא אלא מקום הכתוב, ולא האוירין, וב' האוירין הוי כשיעור שיטה של סופר".

(ד) דמטייט לי- פי' הרשב"ם, כלומר מלכלכו בדיו, ואין יכול לכתוב בו שום זיוף. אבל תוס' הביא מר"ת דמטייט לי' היינו דכ' בו נקודות או שורות מעט במקום החלק, דאז ניכר שלא מחק מעיקרא. דאם הי' פירושו של מטייט מטשטשו בדיו, אז לא הי' ניכר אם הי' שם מחק או לא, ואם אפ"ה השטר כשר, א"כ יהי' יכול לטשטש כל השטר לגמרי, וגם העדים שלמטה, ויכתוב שטר בגליון של מעלה, ויזייף עדים, ויקיימן ע"י האשרתא דלמטה. ולכן ע"כ אי"ז הפירוש דמטייט, אלא שצריך לפרש דמטייט היינו ע"י נקודות או שורות. וכ' הש"ך (חו"מ מ"ו, פ"ו) דלא קשיא מה שהק' תוס' שמא ימחוק כל השטר והעדים, דלא חיישינן להכי, דשמא יתברר אחר כך הזיוף ע"י דיני הקיום, ונמצא שיפסיד שטרו לגמרי, שלא יהי' לו שטר בעדים.

(ה) אטיוטא חתמי- פי' הרשב"ם, ולא אעיקר של שטר, דלא באו אלא להעיד דהא מטוייט בדיו, שלא יחשדו בבעל השטר. ומה דאי' דב"ד אטיוטא לא חתימי, פי' הרשב"ם דהיינו דאין דרכן לחתום על טיוטא. והק' הש"ך (חו"מ מ"ו, פ"ח) על פי' הרשב"ם, מגלן דמעידין העדים שלא יחשדו בעל השטר, דלמא מעידין להיפוך. ועוד הק', למה צריך לומר דסהדי אטיוטי חתמי שלא יחשדו בעל השטר, הרי זה ודאי פשוט דעדים על הטיוטא אינו כלום כלפי עיקר השטר, שהרי אולי הי' כתוב

(א) דכל המזייף לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף- הק' ר' יונה, א"כ למה אין למדין משיטה אחרונה כשהוא נכתב ע"י סופר, כיון דכל מאן דזייף לא אזיל לגבי ספרא. ותי' דכיון דאיכא שום חששא שלא ללמוד משיטה אחרונה, חיישינן דלמא אתרמי ואזיל לגבי ספרא וזייף, ולכן לא מפקינן ממונא ע"י מה שנכתב בשיטה זו. אבל בהרחקת ב' שיטין, כיון דודאי אין שם עתה שום שיטה מזוייפת, לכן לא פסלינן לי' משום גזירה שאינה מצויה לחוש דלמא אזיל לגבי ספרא ומזייף.

(ב) אלמא קסבר שני שיטין וארבעה אוירין- כ' הרשב"ם דלא אתא לאפלוגי אדחזקי', אלא ודאי בכתב ידי עדים משערין שני השיטין חלק, אלא דמ"מ צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עובי הכתיבה. ולפי דברי הרשב"ם, נמצא דר' יצחק בן אלעזר בא להקל, ולומר דמלבד דאזלי' בתר כתב יד העדים, עוד משערין ע"פ עוד ב' אוירין. אולם ע' בריטב"א דכ' דר' יצחק ב"א בא להחמיר על חזקי', ולומר דאע"ג דס"ל דצריך ד' אוירין (וע"ש איך שפי' האוירין, דלא כהרשב"ם), מ"מ הא לא אזלי' בתר כתב ידי העדים אלא בתר כתב יד סופר, ולכן לא בעינן כ"כ כדי לפסול השטר, וכ' דכן כל חד מהני אמוראי מחמיר טפי מחבריי'. וע"ע בר' יונה דמשמע דכוונת ר"י ב"א הוא לומר דמשערין בכתב ידי סופר, אבל מה שמשערין ב' אוירין עם ב' השיטות, היינו משום דע"י הרווחות של הב' שיטות, ממילא יכול לכתוב בכתב ידי עדים, ולא יהי' צריך ללכת אצל הסופר כדי לזייף.

(ג) ר' אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת, קא סבר שיטה אחת ושני אוירין- יש לע', הא לעיל אי' בברייתא דפחות מב' שיטין כשר, וא"כ איך אמר ר' אבהו דפסול בשיטה א' וב' אוירין. וע' בר' יונה (ד"ה אלמא קסבר) שכ' דר' אבהו חולק אהא דאמר ר' שבתי דלא משערין בכתב ידי סופר אלא בכת"י עדים, ור' שבתי לית לי' דבשיטה א' וב' אוירים יכול לזייף ב' שיטין. אבל ר' אבהו ס"ל

על המחק, ולא חשש פן יגלה הדבר שאין זו חתימת העדים, מתוך שסמך שלא ידקדקו אחריהם, כיון שיש תחתיהם אשורתא (ואף שלעיל הבאנו מש"כ ר' יונה דבאמת חיישינן לזה, ביאר בהגהות המו"ל דכ' ר' יונה זה מתוך הכרח בביאור קו' הגמ', דלא ידענו אז דאין מקיימין מן האשורתא, והי' צריך לחלק בין זה לשאר שטרות, אבל בתי' הגמ' אי"צ לומר כן).

(ח) **לא שנו אלא בין העדים לכתב, אבל בין עדים לאשורתא, אפי' שיטה אחת פסול- כ' הרשב"א** דהיינו דהאשורתא פסול, אבל לא השטר שכבר נכשר בחתימת עידיו, שהרי הוא נכתב ונחתם כתיקון חכמים, ואחר שנכשר שוב לא יפסל.

שם איזה תנאי או חובה של בעל השטר, וטייטו בדיו, ולכן ודאי אין עדותן מהני היכא דחותמין אחר טיוטא. עוד הק' על מה שפי' הרשב"ם דאין דרכן של ב"ד לחתום על טיוטא, הא לשון הגמ' לא משמע הכי, הול"ל לא עבדי הכי. וגם לשון חתימי הוא מגומגם, והול"ל חתמי. **וע' בריטב"א שפי' דלאו** דוקא נקט דאטיוטא חתמי, אלא לומר דכיון שיש טיוט בין העדים לשטר, הוי הפסק ואין החתימה ניכרת על השטר, ואפי' נתכוונו להעיד עלי', וכאילו חתמו באחריו או בשטר אחר דמיא. והיינו דאמר' דבי דינא אטיוטא לא חתמי, שהרי מזכירים בפירוש בלשונם שנתקיים השטר בפניהם, ואפי' מאחריו או בנייר אחר הוה כשר (אבל אם הטיוט הי' בין האשורתא לחתימות הדיינים, אז אה"נ, זה יהי' נחשב להפסק ויהי' פסול).

(ו) **אלא לרב טביומי דמתני לה משמי' דרב, מאי איכא למימר- כ' הרשב"ם דקו' זו הי' שייך להק' בכל שטרות שיש בהו הנפק, דיכול להקשות דיכול לזייף כל השטר העליון עם העדים, ולכתוב ולחתום על המחק מה שירצה. וכ' תוס' דבכל שטרות ל"ק כולי האי, די"ל דכיון שהי' כתוב מתחלה, לא יוכל למחקו שלא יהיו ניכרים האותיות, אבל מחק דטיוטא אינו ניכר, וימחקנה ויכתוב כמו שירצה. ור' יונה תי' דשאר שטרות שאני, שאע"פ שיש בהם אשורתא, ירא הוא למחוק השטר והעדים ולזייף שטר ועדים, פן יודע שאין זו חתימת העדים, ונמצא שלא יועיל לו שטר מזוייף, והפסיד השטר הראשון. משא"כ הכא, כשחותך השטר עם עדיו ומחיק לטיוטא, א"כ אפי' אם יודע הזיוף לא הפסיד כלום, שהרי השטר הראשון קיים הוא אצלו עם עדיו, וימצא כל עת לקיימו.**

(ז) **קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן האשורתא שבו, אלא מן העדים- כ' ר' יונה,** דאין כוונת הגמ' לומר דלהכי תקנו שאין מקיימין מן האשורתא שבו אלא מן העדים, כדי להכשיר אויר שבין העדים והאשורתא ע"י טיוט, דא"כ הוה עדיף לן לתקוני שלא ירחיקו האשורתא מן העדים. אלא י"ל דתקנו כן משום דבאמת איכא למיחש שמא השטר ועדיו על הנייר הי', ומחקו, וזייף הוא ועדיו